

Kenti Bourdieu'yle Düşünmek: İlişkisi, İlkeleri ve Uygulamaları *

*

Loïc Wacquant
Kaliforniya Üniversitesi

Çeviren: Aksu Akçaoğlu

Öz

Bu makale, [International Journal of Urban and Regional Research'ün önümüzdeki iki sayısı boyunca] "Etkinlikler ve Tartışmalar" bölümünde yer verilecek olan "Bourdieu'yü Kente Getirmek" seminerinin ana hatlarını ele alıyor. Öncelikle, Bourdieu'nün Béarn ve Cezayir'de yürüttüğü, iktidar, mekan ve kentleşme temalı erken dönem çalışmalarını, Fransız metropolündeki toplumsal sefaleti incelediği geç dönem çalışmasıyla ilişkilendirerek Bourdieu sosyolojisinin kent çalışmaları için önemini ortaya koyuyorum. Ardından, Bourdieu'nün araştırma pratiğine hayat veren ve kent araştırmalarına verimli bir şekilde rehberlik edebilecek dört kesişen ilkeye ışık tutuyorum: Bachelardçı epistemolojik kopuş ve ihtiyat koşulu; faili (habitus), dünyayı (alana kaynaklık eden toplumsal uzam) ve araştırmacının kategorilerini (epistemik düşünümSELLİK) üçlü bir tarihselleştirmeye tabi tutmayı gerektiren Weberci buyruk; sembolik uzam, toplumsal uzam ve fiziksel uzam arasındaki karşılıklı mütekabiliyetin ini sürebilmek için topolojik akıl yürütme türüne başvurmaya çağırın Leibnizci-Durkheimci davet; sembolik yapıların teşkil edici etkinliğinin farkında olmaya çağırın Cassirerci uğrak. Ayrıca, Bourdieücü kent araştırmacılarının kaçınılmaları gereken üç tuzağa işaret ediyorum: Bunlardan ilki kavram fetişizmidir; ikincisi, Bourdieu'nün kavramlarının teşvik ettiği araştırma işlemlerinin uygulanmadığı hallerde bile "Bourdieücü konuşma" cazibesidir; üçüncüsü ise kavramları uyarlayarak kullanmanın daha üretken olduğu durumlarda bile Bourdieücü kuramsal çerçevenin bir blok olarak dayatılmasıdır.

Anahtar kelimeler: Bourdieu, kent, uzam, sosyal topoloji, sembolik iktidar, epistemolojik ihtiyat, kamp, kentleşme, kent çalışmaları.

* Makalenin İngilizce aslı için bakınız: Wacquant, Loïc. 2017. "Bourdieu Comes to Town: Pertinence, Principles, Applications", International Journal of Urban and Regional Research (basım aşamasında). Çeviriyi gözden geçirerek destek olan Müge H. Güvenç Akçaoğlu'na ve İdeal Kent editörlerine teşekkürü borç bilirim (ÇN).

Bourdieu Comes to Town: Pertinence, Principles, Applications

*

Loïc Wacquant
University of California

Translated by Aksu Akçaoğlu

Abstract

This article frames the themes of the two-part Interventions section 'Bourdieu Comes to Town'. I first establish the pertinence of Bourdieu's sociology for students of the city by revisiting his youthful work on power, space, and the diffusion of urban forms in provincial Béarn and colonial Algeria. In both cases, urbanization is the key vector of transformation, and the city, town, or camp the site anchoring the forces dissolving the social fabric of the French countryside and overturning French imperialism in North Africa. These early studies establish that all social and mental structures have spatial correlates and conditions of possibility; that social distance and power relations are both expressed in and reinforced by spatial distance; and that propinquity to the center of accumulation of capital (economic, military, or cultural) is a key determinant of the force and velocity of social change. Next, I discuss four principles that undergird Bourdieu's investigations and can profitably drive urban inquiry: the Bachelardian moment of epistemological rupture, the Weberian invitation to historicize the agent (habitus), the world (social space) and the categories of the analyst (epistemic reflexivity); the Leibnizian-Durkheimian imperative to deploy the topological mode of reasoning; and Cassirer's command to heed the constitutive efficacy of symbolic structures. The plasticity and productivity of his concepts suggest that Bourdieu can not only energize urban inquiry but also merge it into a broader analytic of the trialectic of symbolic division, social space, and the built environment. This paves a pathway for reconceptualizing the urban as the domain of accumulation, differentiation and contestation of manifold forms of capital, which makes the city a central ground, product, and prize of historical struggles.

Keywords: Bourdieu, city, space, social topography, symbolic power, epistemological vigilance, camp, urbanization, urban studies.

Bourdieu İngiltere York'a Geliyor

Mayıs 2012'de *International Journal of Urban and Regional Research* (Uluslararası Kent ve Bölge Araştırmaları Dergisi) sponsorluğunda ve Mike Savage ve benim davetim üzerine sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi, coğrafya ve kentsel tasarım bölümlerinden gelen uluslararası bir araştırmacılar kadrosu "Bourdieu'yü Kente Getirmenin" imkanlarını, faydalarını ve tehlikelerini, başka bir deyişle, *Ayırım*'ın (Bourdieu, 2015) yazarının özgün kavramlarının, yöntemlerinin ve tartışmalarının kent araştırmaları üzerindeki etkilerini değerlendirmek üzere York Üniversitesi'nde bir araya geldi². Seminerin gündemi aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Yüzyılın başında, kent bir kez daha tekno-ekonomik yeniliklerin, güçlenen toplumsal eşitsizliklerin, köklü marjinalliklerin ve kapanmayan kültürel ayrımların öncelikli mahalli. Tüm bu gelişmeler, alışılmadık ve şiddetli biçimlere bürünüp yenilikçi eylem (protest) türleri ürettikleri için yeni analitik yaklaşımları gerektiriyorlar. Pierre Bourdieu'nün çalışmaları, bu gelişmeleri incelemek ve böylelikle kent sosyolojisini güçlendirmek için daha önce başvurulmamış temel kuramsal ve ampirik bir kaynak. Bu seminer, kentteki eylem, yapı ve siyasette [meydana gelen] dönüşümleri incelemek için Bourdieu'nün temel kavramlarını (habitus, sermaye, alan, sembolik iktidar, sabitfikir) kullanan akademisyenleri bir araya getiriyor. Araştırmacılar, temel bulgularını tartışıp çalışmalarının sonuçlarını netleştirerek Bourdieucü bir çerçevenin kent analizi için sunduğu meziyetleri ve kısıtlılıkları saptıyorlar.

Böylesi bir toplantı fikri, Berkeley'de 2011'in Güz döneminde verdiğim "Bağlarından Kopmuş Metropol: Kent Sosyolojisi Nereye?" başlıklı dersim için Mike Savage'ın (2011), kısmi fakat kışkırtıcı "Pierre Bourdieu'nün Kayıp Kent Sosyolojisi" (The Lost Urban Sociology of Pierre Bourdieu) başlıklı çalışmasını okumamın ertesinde ortaya çıktı. Kentte ya da kent üzerine yapılan araştırmalara en uygun Bourdieu damarının tanımlanmasında yaşanan süregelen zorluk, Bourdieu'nün kuramsal inşalarının kaynakları ve amaçları hakkında devam eden kafa karışıklığı ve kavramlarını işe koşmak yerine retorik olarak zikreden yayınların sayısındaki (şimdi bir tsunamiye

² Seminer, Centre for Urban Research (Kent Araştırmaları Merkezi, CURB) himayesinde ve York European Centre for Cultural Exploration'ın (York Avrupa Kültürel Araştırmalar Merkezi, ECCE) finansal desteğiyle gerçekleşti. Değerli idari destekleri için Josine Opmeer ve Jack Denham'a ve konferansı heyecan verici bir etkinliğe dönüştüren tüm konuşmacılara ve katılımcılara teşekkür ederiz. Simon Parker'a yerinde katkıları ve seminer sonrası makalelerin gözden geçirilme sürecinde üstlendiği liderlik için, tüm yazarlara çok sayıda (ve hiç bitmeyecek gibi görünen) düzeltme turlarında gösterdikleri anlayıştan ötürü minnettarız.

dönüşen) artış³ beni Bourdieu'yü bilhassa kent çalışmalarının kullanımına sunmanın tam zamanı olduğu hususunda ikna etti.

Böylesi bir çaba üç tamamlayıcı hamle gerektiriyor: Öncelikle, Bourdieu'nün tahakkümün mekansal boyutunu ihmal etmemişse bile azımsadığını (Ripoll 2010, s. 365) öne süren klasik hikayenin aksine, onun erken ve geç [dönem çalışmalarındaki] *kentleşme ve tahakkümün mekansal boyutu hakkındaki ilgisini* yeniden su yüzüne çıkarmak; ikinci olarak, topolojik düşünme tarzının ve sembolik uzam, toplumsal uzam ve fiziksel uzam üçlemesinin Bourdieu'nün toplum ve tarih görüşünün merkezindeki yerini açıklığa kavuşturmak; üçüncüsü ve en önemlisi Bourdieu'nün ilkelerinden ve önermelerinden verimli bir şekilde faydalanan dünyanın dört bir tarafındaki yeni kuşak araştırmacıların hali hazırda ürettiği kent araştırmaları ve kuramlarının önemli bir bölümünü derleyip vitrine çıkarmak.⁴ Tüm bunlar, böylesi bir projeyi harekete geçirmek için bir konferans düzenleme fikrini tetikledi ve konferans Mike Savage'ın şevki ve cömertliği sayesinde, kendisi London School of Economics'e geçmeden önce, York'ta hayata geçti.

Tüm açılardan, etkinlik hem katılımcılar hem de dinleyiciler için hareketli ve enerji vericiydi. Dört genişletilmiş oturumun yer aldığı ilk gün metropol cephesinde Bourdieu'ye konuşlanmış araştırmacıların bölgesel yalıtılmışlık ve eşitsizliğin mekansallaşmasından; kentsel göç; etnisite ve prekaryalık; kamu politikası ve kentsel mekanın yeniden teşkili ve sembolik tahakküm, kültürel sermaye ve kentli orta sınıflara kadar uzanan çalışmaları

³ Bu durum, *Kent Paryaları* kitabımda Bourdieu'nün kavramsal dili açık bir şekilde sergilenmediği için (kendi öğrencilerimi de içeren) okuyucuların Bourdieu-esinli araştırma parametrelerini fark edememeleriyle zıtlık teşkil eder. Katıldığım yarım düzine sempozyumda, kitabın kuramsal esinini ve kentteki sembolik iktidar ve fiziksel uzam bağlantısını yeniden tartışan çıkarımlarını fark eden tek bir eleştiri bile olmadı. Bu da beni *Kent Paryaları*'nda (Wacquant 2012) Bourdieu'nün ortaya koyduğu beş analitik ilkeyi nasıl uyguladığını tartışan bir ilave makale yazmaya yöneltti (Wacquant 2015).

⁴ Bu kuşağın [çalışmaları], başlangıçta değinilmeyi hak eden öncülerin örnek çalışmaları üzerine inşa edilmiştir. Monique ve Michel Pinçon'un (1989, 1992, 2010) Bourdieu'nün sınıf, iktidar ve kültür analizine Paris'in üst sınıf mahallelerinde başvuran öncü kitaplarıyla birlikte kentin mekansal teşkilini incelemek için *Ayırım*'ın hem kuramsal modelini hem de özgün metodolojisini genişleten iki monografi bulunuyor: Lennard Rosenlund'un ([2001] 2009) Norveç'in bir liman kenti olan Stavanger'in post-endüstriyel dönüşümünü konu alan çalışması ve Virgilio Pereria'nın (2005) Porto'daki sınıf, mahalle ve sosyallik arasındaki bağları inceleyen çalışması. Leverhulme İleri Kentsel Marjinalite Ağ'ının [Leverhulme Network on Advanced Urban Marginality] (2008-2012) çalışmaları da Bourdieu'nün kuramlarına dört kıtadaki çöküş (relegation) bölgelerinin incelenmesinde başvurdu (bkz. Wacquant, Slater, Pereira 2015).

na ayrıldı. (Doktora öğrencilerinin de yer aldığı) Genç akademisyenlerin kısa makaleler etrafında yürüttüğü şiddetli tartışmalara sahne olan ikinci günde, Oslo, Los Angeles, Bristol, Winnipeg, Amsterdam ve Paris gibi geniş bir coğrafyaya yayılmış, kentte iktidar ve ayrıcalık, toplu konutlarda yoksunluk ve düzensizlik, kültürel ve toplumsal ayrımları incelemek için yöntemler ve metropol siyaseti gibi konuları ele alan çalışmalara yer verildi. [Derginin] “Etkinlikler ve Tartışmalar” bölümünde yer alan makaleler York’ta sunulmuş ve bu etkinlik için kaleme alınmış olmakla birlikte (yazarların takviminin elverişli olmaması nedeniyle) York’ta sunulamamış makaleleri içeriyor.

Bourdieu’nün [kuramsal] çerçevesinin temel meziyetlerinden biri, soyutlama düzeyine ulaşip çeşitli analitik ölçeklerde rahatlıkla hareket ederek geniş iktidar yapılarını (bir ülkeyi, devleti, metropolü) orta düzey kurumlarla (örneğin kültürel üretim, bilim, gazetecilik ve siyaset alanlarıyla) ve küçük gündelik etkileşimlerle ve eylem kavramının kapsadığı öznelğin fenomenolojik dokusuyla ilişkilendirebilme becerisidir. Bourdieu sosyolojisinin ikinci etkileyici özelliği, sembolik ve maddi etkenleri ereksel neden olarak görmekten kaçınmasıdır. Bunu yerine, sembolik ve maddi etkenleri, toplumsal hayatın bu iki unsuru arasında mekik dokuyan analizin iç içe geçmiş uğrakları ve sosyal strateji olarak harekete geçirilebilecek (ya da sosyal stratejiye dönüştürülebilecek) kaynaklar olarak görmeye ebedi adanmışlığıdır. Üçüncü özellik ise, bugünlerde nicel “küresel kentçilik” çalışmalarıyla, zemin düzeyindeki sosyallik ve kültürü konu alan nitel araştırmalar arasındaki derinleşen gediğin ve karşılıklı umursamazlığın örneklendirdiği, yerleşik araştırma teknikleri arasındaki klasik karşıtlığa cephe-den meydan okuyan cezbedici metodolojik çoğulculuğudur⁵.

Bu sayıda toplanan makaleler yukarıda bahsettiğim nitelikleri kolektif olarak yansıtıyor. Bu sayıda bir araya gelen altı makale nicel analize dayanarak (Bourdieu’nün kullanıp teşvik ettiği anketler ve çoklu mütakabiliyet analizi, cf. Lebaron ve Leroux 2016) mekansal algı kategorilerini ve kültürel sermayenin kente özgü formlarını ele alıyor. Bunun yanında, bu sayıdaki çalışmalar, mekan ve konut üzerinde kontrol kurmayı sağlayan sınıf stratejilerini biçimlendirerek yapısal düzeydeki kentsel eşitsizliğin ve değişimin

⁵ Bu üç özellik, sıradan deneyimlerden seçkin okullardaki öğrencilerin akademik stratejilerine, ekonomi alanıyla iktidar alanı arasındaki mütakabiliyetten bürokratik devletin tarihsel icadıyla kültürel sermayenin yükselmesi arasındaki ilişkiye kadar toplumsal yapılar ve zihinsel yapılar arasındaki karşılıklı dönüşümlerin izini sürmek amacıyla etnografik gözlemleri, mülakatları, grup biyografisini (prosopography) ve nicel yöntemleri birbirine ekleyen *The State Nobility*’de (Bourdieu 1989) en açık biçimde sergilenir.

üretimini ve yeniden üretimini aydınlatmak amacıyla iktidar alanının ve iktidar alanındaki kilit öneme sahip öncülerin stratejilerinin izini sürerek yukarıdan geniş açılı bir bakış sunuyor. Bir sonraki sayıda yayımlanacak diğer grup makale ise etnografik gözlemler ve derinlemesine mülakatlar aracılığıyla okuyucuyu Las Paz'daki, İstanbul'daki, Buenos Aires'teki, Paris'in çeperindeki toplu konutlardaki, bir Arjantin varoşundaki, küçük bir Danimarka kasabasındaki ve Philedelphia kent merkezinin şiddetle [anılan] bir köşesindeki sıradan varoluşun bilişsel, duygusal, estetik, dini, cinai ve siyasi dokusuna taşıyarak sınıf ve kent yapısına aşağıdan, tamamlayıcı mikroskobik bir bakış sunacak.

Bourdieu'nün Kente Yakınlığı: Gençlik Çalışmalarına Kısa Bir Gezi

Bourdieu'nün kırk yılı aşan üretken bilimsel hayatında kent formları ve tazyikleri üzerine yaptığı doğrudan ya da dolaylı araştırmaların kapsamlı bir özetini sunmak için ciltler dolusu yazılarını (37 kitap ve 400'ü aşkın makale) didikleme bu makalenin sınırlarını aşıyor. Fakat, Fransız sosyoloğun klasik ve çağdaş kent araştırmacılarının gündemiyle yakınlığının temelini inmek için örtülü bir şekilde kentleşmeyi ele alan, pek bilinmeyen ilintili çalışmalarına, yani sömürge Cezayir'i ve kırsal Fransa'da toplumsal çalkantı, kültürel kopuş ve özne inşası üzerine yaptığı çalışmalara odaklanmak öğretici olabilir.⁶

1958 ve 1964 arasında basılan (kimi tek yazarlı kimi Kabilli öğrencisi ve aynı zamanda saha asistanı olan Abdelmalek Sayad ve Algier'deki Fransız istatistik kurumundan bir grup matematikçiyle birlikte kaleme alınmış) uzun makaleler ve üç kitaptan oluşan bir dizi çalışmada genç Bourdieu [bir taraftan] askerlik görevi için gönderildiği sömürge Cezayir'ini tahrip eden çatışmaları ve çelişkileri, [diğer taraftan da] Piren dağlarında ücra bir kırsal bölge olan ve Bourdieu'nün doğup yüksek öğrenim için Paris'e gitmeden önce yaşadığı Béarn'daki köy toplumunun krizini inceler.⁷ Kent, kasaba

⁶ Bourdieu'nün imparatorluk Kabil'inde ve memleketi Béarn'da köy toplumunun ölümünü konu alan Akdeniz-aşırı ve çok yöntemli çalışmaları, toplumsal ve zihinsel yapılar diyalektiği hakkındaki merkezi ilgisine, eylemden doğan mantığın özgünlüğünün keşfine ve epistemik düşünömsellik anlayışına kaynaklık eden ampirik ve duygusal bir tabandır. Tüm bunlar, Bourdieu'nün tarihsel dönüşüm, kültürel kopuş ve bilinç yarılması (Wacquant, 2004) gibi tam anlamıyla kente ait olan üç niteliğin zeki bir çözümleyicisi olduğunu göstererek akademideki "yeniden üretim kuramcısı" Bourdieu mitini çürütür.

⁷ Bu yayınlar şunlardır: Daha sonra *Bekarlar Balosu*'na (Bourdieu, 2010) dönüşen 1962 tarihli "Bachelorhood and Peasant Condition" makalesi; 1958'deki *Sociology of Algeria*

veya kamp, hem Fransız kırsal kesimindeki hem de Fransız sömürgeciliğinin alaşağı edilmesinin ardından Kuzey Afrika'daki sosyal dokuyu bozan güçlerin somutlaşmış kök saldıgı mahaldir. Her iki tarafta da *kentleşme toplumsal dönüşümün ifadesi ve temel taşıyıcısıdır*.

Sosyal tarih, istatistik ve etnografiyi birleştirerek doğduğu köydeki evlilik kalıplarını inceleyen Bourdieu, büyük çocuk hakkını temel alan köy toplumunda, ekonomik ve sosyal durumun içselleştirilmesiyle ortaya çıkan bedenselleşmiş bilincin bekarlık oranındaki artışı nasıl etkilediğini ortaya koyar. Bir Cumartesi balosunda dans pisti kenarında toplanıp dans edenleri izleyen köylü erkekler sahnesi, kent ve köy arasındaki kültürel çatışmayı ve bu çatışmanın neticesinde kentli yargı kategorilerinin kırdaki yayılmasıyla birlikte köylü erkeklerin değerindeki azalmayı görmemize yardımcı olur:

Bu küçük kır balosu gerçek medeniyetler çatışmasının sahnesidir. Bu balo aracılığıyla, bütün bir kent dünyası, kültürel modelleri, müzikleri, dansları ve beden teknikleriyle köylü hayatını ateşe verir. Geleneksel şenlik edimleri yok oldu ya da kent kalıpları tarafından alaşağı edildi. Diğer alanlarda olduğu gibi bu alanda da öncülük kentlilerindir (Bourdieu [1962] 2002, s. 582).

Yetiştirilme tarzları ve toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümündeki konumları, giyim, tavır ve davranışlarda hassas olmalarını gerektirdiğinden ve ayrıca kendileri için kurtuluşu temsil eden kent hayallerine daha açık olduklarından, genç kadınlar kentin kaynaklık ettiği kültürel kalıplara erkeklere göre daha çabuk uyum sağlar; bu da köylü erkekleri olası evlilik adaylarının gözünde kendilerini değersiz kılan kıstaslarla değerlendirilmeye mahkum eder. Köylü, kent kategorileri aracılığıyla inşa edilen değersizleşmiş imajını içselleştirdiğinden kendi bedenini "köylüleşmiş", tarımsal hayatla ilişkili tutum ve faaliyetlerin izleriyle yüklü olarak algılar. Kendi bedeni hakkında edindiği kahredici bilinç, cinsler arası aşırı ayrışmanın ve baskılanmış duygusal paylaşımların damgaladığı toplumsal ilişkilerin ürettiği utangaçlığı ve beceriksizliği arttırır. Düşen evlilik oranları, toplumsal yeniden üretim stratejileri sistemini raydan çıkarıp köylü toplumunu "ölümcül bir krize" sürükler (Bourdieu [1962] 2002, s. 126).

monografisi (revize edilmiş hali 1962'de *The Algerians* başlığıyla İngilizce'ye çevrildi); *The Uprooting: The Crises of Algerian Agriculture* (Bourdieu ve Sayad 1964) ve *Work and Workers in Algeria* (Bourdieu vd. 1963) çalışmaları; ölümünün ardından *Algerian Sketches* (Bourdieu 2008) başlığı altında bir araya getirilmiş bir dizi makale. Bu araştırmaları konumlandırıp ilintilendirmek için *Ethnography* dergisinin "Pierre Bourdieu in the Field" (5, no.4, December 2005) başlıklı özel sayısına bakınız.

Bu çalışmada kent; okul, medya ve ticari meslekler gibi çekim gücü ve mesafe tanımayan uyarlarıyla köydeki toplumsal ve sembolik uzamın “açılmasını” teşvik eden kurumların görünmez bir merkezidir. Sonuç olarak, “kasabadaki *kentliler* ve köydeki *köylüler* arasındaki karşıtlık”, büyük oğul ve küçük oğul arasındaki, işçi ve hizmetçi arasındaki ve büyük toprak sahibi ailelerle küçük toprak sahibi aileler arasındaki karşıtlıkların yerini alır (Bourdieu [1962] 2002, ss. 67, 75) ve yavaş yavaş toplumsal bağlara ve kültürel hiyerarşilere damgasını vurur.⁸ “Kentli ve köylü arasındaki karşıtlığın köy topluluğunun merkezindeki yükselişini” (Bourdieu [1962] 2002, s. 97) ve onu içten içe kemirmesini açıklayabilmek için Bourdieu insanların, mesleklerin ve etkinliklerin coğrafi dağılımındaki ve ayrıca evin mekansal örgütlenmesindeki yarım yüzyılda yaşanan değişimlerin dökümünü sunar. Eşler arasındaki coğrafi mesafe üzerinden köy ve kent arasındaki evlilik ilişkilerinin yoğunluğunu ve yönünü takip eder ve kasabalıların köyden vaz geçip diğer kasaba ve kentlerde eş arayışına başlamasıyla “dışarıdan yapılan evlilik” oranlarının arttığına ulaşır. Sonuç olarak “sosyal mesafe, mekansal mesafeden çok daha sert kısıtlamalar dayatır. Evlilik mübadeleleri çemberi, coğrafi tabanından bağımsızlaşır ve belirli var oluş koşullarının ve hayat tarzının paylaşılmasına dayanan yeni toplumsal ögeler tarafından örgütlenir” (Bourdieu [1962] 2002, s. 119). Başka bir deyişle, kentin kaynaklık ettiği zihinsel yapıların yayılmasıyla, kent tazyikleri toplumsal uzamın fiziksel uzamdan özerkleşmesine yol açar – olgunluk döneminde Bourdieu ([1992] 2002, s. 119) bu durumu “sembolik ürünler piyasasının bütünleşmesi” olarak adlandıracaktır. Dahası, kent tazyiklerinin etkisi, kent sosyolojisinin naif bir biçimde ampirik alanının sınırı olarak kabul ettiği kent hudutlarını aşar.

Akdeniz'i aştığımızda, genç Bourdieu'yü kırsal ve kentsel alanların şiddetli kontrolüne dayanan bağımsızlık savaşı sırasında (1954-1962) Fransız sömürgesi konumundaki Cezayir'in sancılı görünümünün iki yakasını inceleyen buluruz. *Le Déracinement*'te (“The Uprooting”, Bourdieu ve Sayad 1964; ayrıca Bourdieu 1958, 6. bölüm) artık sosyoloğa dönüşmüş Fransız düşünür, hem kent piyasasının gelişiminin teşvik ettiği tarımsal ürünlerin metalaşmasının ve tarım arazilerinin talan edilmesinin hem de zorla yerinden edilmiş milyonlarca *fellahın* yeniden yerleştirilmesinin sonucunda yerli

⁸ Kent ve kır arasındaki sosyosembolik asimetri şu kısa fakat özlü gözlemde yakalanır: “Sıradan durumlarda bir köylü civar kasabadaki bir baloya katılmanın hayalini bile kurmazken kentliler, kentlilik halesinin köylüler karşısında sunduğu önemli bir avantajla kırdaki balolara sıklıkla gruplar halinde gelirler” (Bourdieu [1962] 2002, s. 84).

köylülüğün ve onun akrabalığa ve onura dayanan üretim tarzının çöküşünü incelemek için etnografi ve anketi birlikte kullanır.⁹ Fransız ordusunun ulusal kalkışmaya verilen desteğin önünü kesmek için dayattığı nüfus hareketi iki özgün kent oluşumuna yol açtı: ordu kontrolündeki kamplar ve Fransız sömürgesinin ana kentleri etrafında mantar gibi çoğalan gecekondu. *Travail et travailleurs en Algérie*'de ("Work and Workers in Algeria", Bourdieu vd. 1963) Bourdieu, başkent Cezayir'in genişleyen popüler bölgelerinde ve toplu konutlarında oluşumuna şahit olduğu işçi sınıfını ele almak için hikayenin kent tarafından tutar. Eski köylülerin kapitalist ekonomiye katılabilirlik ve endişe verici kent sahnesinde yol alabilmek için modern kentliliğe özgü "akılcı davranış" ve onu tetikleyen "hesaplama ruhunu" kapsayan zihinsel şemaları nasıl edindiklerinin (ya da edinemediklerinin) izini sürbilmek için "ekonomik yapılar ve zamansal yapılar" diyalektiğinin derinlerine iner.

Bu ikiz çalışmalardan, mekanın ve yerleşim yerlerinin kontrolünün ve imlenmesinin hem sömürge iktidarının hem de (Araplara karşı Berberilerin ve Fransızlara karşı Cezayirliilerin) yerli direnişinin dayatılmasında merkezi önemde olduğunu öğreniyoruz. [Buna ek olarak öğrendiğimiz bir başka husus da] kentte konut tahsisinin, hane halkının maddi ve ahlaki ekonomisinin yeniden yapılandırılmasında oynadığı temel roldür. Gerçekten de, emek piyasasındaki konum ve konuta erişimdeki farklılaşma, ulusal devrimi destekleyen yerleşik bir işçi sınıfıyla, mesihçiliğe sürüklenen yerleşik olmayan alt-proleterler arasındaki ayrımı besler (Bourdieu 1977). Fakat, şaşırtıcı bir biçimde, Bourdieu'nün kent sosyolojisinin en net şablonu, yerinden edilmiş köylüler için kurulmuş kampların teşkilini, yapısını ve işlevini titizlikle incelediği sosyografide bulunur. Çünkü *kamp aynı zamanda hem kentli hem de kent karşıtı bir oluşumdur*: Kamp bir taraftan yerinden edilmiş kırsal nüfusun geleneksel oluş, düşünüş ve hissiyatını değersizleştirir ve böylelikle kentteki toplumsal ilişkilere ve kültürel modellere bir tür uyum çemberi vazifesi görür; diğer taraftan ise toplumsal tasavvur ve ayırım ilkelere hercümerç ettiği kamp nüfusunun araftaki koşullara uyumunu sağlayacak, mekan ve zaman gibi, kaynaklardan mahrum ederek kentleşmeye engel teşkil eder. Baskının doğurduğu suni bir sosyo-mekansal oluşum ola-

⁹ 1960'a kadar 2.1 milyon civarında Cezayirli askeri kamplara yerleştirilmiş, 1 milyon civarında diğer bir grup da kentlere göç etmişti. Birlikte ele alındığında bu oran kırsal nüfusun yarısını teşkil ediyordu ki bu da "tarihin gördüğü en acımasız yerinden etme örneklerinden biridir" (Bourdieu ve Sayad 1964, s. 13).

rak kamp, Bourdieu'nün "gerçek ve kurgu kentleşme" kavramlarını ilk kez kullandığı hızlandırılmış ve uç bir sosyal deney vazifesi görür.

Le Déracinement'in "Kentsiz Kentliler" başlıklı bölümü, "mekansal örgütlenme yapısıyla, sosyal grupların yapısını ve sosyallik türlerini bütünleştiren karşılıklı bağı" (Bourdieu ve Sayad 1964: 118) ustaca sergilediğinden burada yeniden ele alınmayı hak ediyor. Zorunlu iskanın getirdiği ani kümelene "toplumsal gerçekliğin tüm boyutlarında" "acımasız ve toptan bir dönüşümü" tetikler. Tıpkı Louis Wirth'ün [1938] klasikleşmiş, "bir hayat tarzı olarak kentlilik" tanımında olduğu gibi, iskan hacminde, yoğunluğunda ve heterojenliğinde görülen artış yerleşik gruplar (aşiretler ve soylar) arasındaki sosyal mesafeyi kapatır ve sosyal örgütlenmede aşiretten çekirdek hane halkına doğru hızlı bir kayışa yol açar. Aileleri kendi başına ayakta durmaya teşvik eden yeni konut birimleri "akrabalık bağlarının zayıflamasını hızlandırır ve belirginleştirir"; böylelikle de "komşuluk daha da önemlisi benzer var oluş koşullarını paylaşmaya dayanan dayanışma [ağının] oluşumunu" teşvik eder (Bourdieu ve Sayad 1964: 119, 121). Küçük bir yerleşkeyi verimli bir şekilde kullanarak yaşamak, grubun üyelerini dağıtarak "grubu parçalar"; dahası, "farklılıkların karşılaşmasını" körükleyerek ve "dünyaya dair bilgiyi ve farkındalığı genişleterek" "kültürel bulaşmayı" (*cultural contagion*) arttırır (Bourdieu ve Sayad 1964, s. 123). Karşılıklı aşinalığın yerini anonimliğe bıraktığı, "kent tipi bir toplumsal alan" (Bourdieu ve Sayad 1964, s. 132) yaratan kamp, kahvehanelerin ve eril ve dişil mekanların yıkıcı bir biçimde üst üste binmesine cevaben kadınlar arasında yayılan tesettürün simgelediği yeni bir sosyallik türünün oluşumunu tetikler. "Geleneksel ilkelerin teşvik ettiği" dayanışma ve "kardeşlik duygusu" yerini "gelişgüzelliğin dayattığı sefalette dayanışmaya" bırakır (Bourdieu ve Sayad 1964, ss. 136-137).

Kamptaki yarı-kent durumunda baskın davranış ve tüketim modelleri, kent kaynaklıdır – Berberice'de kamp sözcüğünün karşılığı olan *blad*, kent anlamına gelmektedir. Sözü ettiğimiz bu modeller, artık işlevini yitirmiş ve yersiz yurtsuz kalmış köylü erdemlerini değersizleştirir, yaşın otoritenin temeli olma özelliğini zayıflatır ve geleneksel hiyerarşileri, kent etkinlikleri, meslekleri ve normlarıyla en aşına olan ailelerin lehine olacak şekilde, ters yüz eder. Dahası,

eski çevreden ve onunla ilintili rutinlerden kopuş, [bir başka deyişle] meskun uzam (yerleşke veya ev) yapısını ifade eden sosyal ilişkiler alanının genişlemesi, kent davranışlarını kıskırtır ve kentlilerin kaygılarını, ilgilerini ve beklentilerini teşvik eder (Bourdieu ve Sayad 1964, s. 142).

Tüm bunlar, tüketim profilindeki (kahve ziyaretindeki, tıbbi harcamalardaki ve tütün kullanımındaki artışla) giyim kuşamdaki (geleneksel saç stili terk edildi, kravat takılmaya başlandı ve tesettür görünürleşti) ve ev için bir dolu yeni nesne edinimindeki (metal yataklar, dolaplar, konserveler, tabaklar, vb.) hızlı değişimle tasdik edilir.¹⁰ Kampta gelir ve zenginlik akrabalık ilişkilerini ve kolektif köylü değerlerini idame ettirmeye bahşedilmez. Tam tersine, “zenginliği nadiren toprağa dayanan bugünün yeni zengini kentlileri taklit etmek ve her fırsatta köylülerle arasındaki mesafeyi göstermek için can atar” (Bourdieu ve Sayad 1964, s. 143). Stratejik bireysellik ve kültürel anomi birlikte büyür:

Sosyal birimlerin dağılmasından, geleneksel sosyal bağların gevşemesinden ve fikirler üzerindeki zayıflayan kontrolden dolayı kuralları çiğnemek kuralın kendisine dönüşür; modern ekonominin getirdiği bireyselliğin karşısında hiçbir şey duramaz. Yalıtılmış bireylerin devasa ve benzersiz bir toplamı olarak yerleşkenin içinde her birey kendisini kendi anonimliğinin koruması altında hissetti; herkes kendisi hakkında ve kendisi için kendisini sorumlu tutar (Bourdieu ve Sayad 1964, ss. 149-150).

Zorunlu kentleşme gündelik hayatın duygusal profilinde de dönüşümü tetikler: umutsuzluk ve endişeyi işaret eden kolektif melankoli yerleşir. Kerker Kampı'nda yaşayanlar çıkışı olmayan bir yerde kısıp kalma hissini açıklamak için üç ifade kullanırlar: *hapishane, çıplaklık ve gece karanlığı* (Nazi toplama kampındaki tutsakların diline oldukça benzer).¹¹ “Standartlaştırılmış konutların işlevsel benzerliğinden” (avlusuz, çitleri ve açık alanı olmayan) evlerin iç tasarımına, dükkanların ve çeşmelerin uygun görülen yerlerinden sokakların yönüne ve genişliğine kadar inşa edilmiş çevrenin örgütlenmesindeki her şey “kırdan getirilen beklentilerle çelişir ve hayal kırıklığı yaratır” (Bourdieu ve Sayad 1964, s. 152). Bütün bunlar, “beden dilinde” ve kamp içindeki hareket kalıplarında en belirgin halini alır: erkekler iki nokta arasındaki en kısa rotayı kullanmak yerine dolambaçlı yollardan geçerek

¹⁰ Yaşanılan yer ve mesleğe göre besin bütçesi ve alışkanlıklarında görülen değişimin incelikli bir istatistiksel analizi (Bourdieu ve Sayad 1964, ss. 144-149) *Ayırım*'ın sınıf beğenisi ve besin tüketimi profillerini inceleyen bölümünün (Bourdieu, 2015) önemli bir öncü işaretidir.

¹¹ Kamp sakinlerinin yaşadığı öznel karmaşa edindikleri eğilimlerle değişmeye zorlandıkları mekan arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanır: “Tüm bedensel habitusları geleneksel devrim uzamı tarafından (ve geleneksel devrim uzamı için) teşkil edildiğinden, topraklaştırılmış köylüler deneyimledikleri karmaşayı tarif edip nedenlerini ifade edemeyecek kadar içsel dünyalarının en derininden yaralıdırlar” (Bourdieu ve Sayad 1964, s. 152).

duvarlar boyunca saklanmak istercesine yürürler; kadınlarsa özel dışıl mekanların korumasından artık muaf oldukları için ev içine kapanıp kalırlar.

Son olarak, “yeniden iskan, hayat alanının, yani teknik ve ritüel eylem mahalinin, örgütlenmesini tersyüz ederken aynı zamanda onunla ilintili zamansal tempoyu da değiştirir” ve esasen “bütün zamansallık deneyimini etkiler” (Bourdieu ve Sayad 1964, s.156). Kampta köylüler, kapitalist emek anlayışını ve nadir bir kaynak olarak tasarruf edilip harcanabilecek ya da israf edilebilecek zaman kavramını keşfederler. Kampta, sokağa çıkma yasaklarına, okulların, bürokratik dairelerin, sağlık ocaklarının ve çeşmelerin açılma ve kapanma saatlerine ve artan seyahat sürelerine göre belirlenmiş yeni bir tempoya tabidirler. Zaman artık beş vakit namaz gibi herkesi eş zamanlı kılan geleneksel aktivitelerden ziyade periyodik çan sesleri ve kontrol kulesindeki düzenli telefon zili sesiyle dilimlenir ve damgalanır. Bourdieu'nün Béarn'da tespit ettiği köylü ve kentli arasındaki toplumsal ve sembolik karşıtlıklar tüm yönleriyle Kabil'in köy toplumunun çözülmesini hızlandırmak üzere kampta somutlaşır.

Bourdieu'nün kırsal Béarn ve sömürge Cezayir'indeki çelişkileri ve değişimleri konu alan gençlik dönemindeki Akdeniz-aşırı araştırmalarının kısa bir özeti bize onun çalışmalarının kent sosyolojisinin özüne olan doğrudan yakınlığını gösterir. Bu çalışmalar, iktidar, mekan ve kentleşme bağlantısını, kırsal kesime etkileri itibarıyla ele almakla kalmaz. Aynı zamanda, *tüm toplumsal ve zihinsel yapıların mekansal bir karşılığının olduğunu ve imkanın mekansal koşullarının bulunduğunu*; sosyal mesafe ve iktidar ilişkilerinin mekansal mesafe ile hem ifade edildiğini hem de güçlendirildiğini; (ekonomik, askeri veya kültürel) sermaye birikiminin merkezine yakınlığın sosyal değişimin gücünün ve hızının anahtar unsuru olduğunu saptar. Aslında bu erken dönem çalışmaları, (Cezayir'de sömürgeci, Fransa'da merkezi) devlet iktidarının mekana yayılmak ve kontrol etmek, (toplama ve dağıtma süreçleri aracılığıyla) iskanın örgütlenmesi, sembolik otoritelerin coğrafi dağılımı ve fiziksel hareketliliğin düzenlenmesi aracılığıyla aşağıdaki henüz olgunlaşmamış formülde ifade edildiği biçimde işlediğini ileri sürer:

iktidar → fiziksel uzam → sosyal yapı ve ilişkiler → eylem ve öznellik

(öznellik benliğin, özlemlerin, duyguların ve zaman hissiyatının oluşumunu da kapsar).¹² Dahası, bu erken dönem çalışmalar kenti, hız ka-

¹² Bu nedensel zincirin başında niçin iktidarın bulunduğu *The Uprooting*'in başında açık bir şekilde ifade edilir: “Cezayir, tıpkı bir izdüşümsel test gibi askeri aklın yapılarını kazıdığı

zanmış sosyal ve işlevsel farklılaşmanın, kültürel gelişmenin ve yeniliğin teşvikiyle simbolizmin sıradan ilişkilerden kopmasının, anonimliğin ve bireyselliğin yayılmasının, habitusun içsel çeşitliliği ve dağınıklığının artmasının ve konumlar ve eğilimlerin rutin ayrılığının karakterize ettiği eşsiz bir sosyal çevre olarak resmeder. Kısaca, Bourdieu'nün Béarn ve Cezayir'deki erken dönem çalışmaları onun gerçek "kayıp kent sosyolojisinin" [kaynağını] teşkil eder ve kentteki sosyal yapı ve deneyimi araştıranlar için sunduğu en zengin gözlem ve hipotezler hazinesidir.

Erken 1960'larda kaleme alınmış, bugün görmezden gelinen bu çalışmaların diğer bir meziyeti de Bourdieu'nün otuz yıl sonra inşa edilmiş çevrenin tahsisi ve imlenmesi üzerine verilen mücadeleler aracılığıyla metropoldeki toplumsal sefaleti incelediği çalışmasında ele aldığı *sembolik uzam, toplumsal uzam ve fiziksel uzam arasındaki karşılıklı izdüşüm-dönüşüm* sorunsalının unutulmuş kaynağını ifşa etmesidir. Bourdieu 1990'da, birbiri ardına patlak veren sokak ayaklanmalarıyla üst düzey ulusal bir soruna dönüşen (Jazouli 1992), ülkenin kent çeperlerinde derinleşen yara hakkında sosyolojik bir tanı koymak için Caisse des dépôts et consignations'tan (ekonomik kalkınmayı sağlamak ve alt gelir gruplarına konut inşa etmekle görevli devletin finansal kurumu) araştırma fonu buldu. Daha sonra kolektif bir çalışma olan *Dünyanın Sefaleti'*ne (Bourdieu vd. 2015) dönüşen takım halinde yapılmış saha çalışmasının verilerini paylaşmak üzere Bourdieu, William Julius Wilson'la birlikte Mayıs 1991'de Paris'teki Maison Suger'de "Gelişmiş Toplumlarda Yoksulluk, Göç ve Kentsel Marjinalite" başlıklı bir uluslararası sempozyum düzenledi.¹³ Bu etkinlikte Bourdieu "Toplumsal Uzam ve Sahiplenilmiş Fiziksel Uzamın Kaynağı" başlıklı bir sunum yaptı ki bu konuşma "Bourdieu'yü Kente Getirmek" sayısındaki ilk makaledir. Bir bölümü daha

bir deney mahalliydi" (Bourdieu ve Sayad 1964, ss. 26-27) ve "mekanın disipline edilmesi" "nüfusun disipline edilmesine" hizmet ediyordu. Yerleşimci dağılımını ele aldığı çalışmasında Bourdieu (1958, s. 106), sömürgeciliğin "hakim iktidarın kontrolünü garanti altına almak için kasten ve yöntemsel olarak ürettiği karmaşadan" faydalandığını ve bir toprak parçasını ele geçirmenin "[yerli] ekonominin ve toplumun temel yapılarını dağıtmanın bir aracı" olduğunu vurgular.

¹³ Russel Sage Foundation ve Maison des Sciences de l'Homme'un desteklediği bu konferansı ben organize ettim. Bourdieu ve Wilson dışındaki katılımcılar Philippe Bourgois, Alejandro Paul Osterman, Portes, Saskia Sassen, Roger Waldinger, Margaret Weir ve Avrupa Sosyoloji Merkezi'nden Abdelmalek Sayad'ı da içeren çeşitli üyelerden oluşuyordu. Bu dönemde Bourdieu'nün Fransa'daki yeni kent politikasını idare eden kurumlara olan ilgisi giderek büyüdü. 1993'te Collège de France'a Paris çeperinde küçük bir kale bağışlandığında bu yeni birimde Kent Araştırmaları Merkezi kurmayı hayal ediyordu.

sonra *Dünyanın Sefaleti*'nde bölüme dönüşen bu konuşmada Fransız sosyolog mekanın fetişleştirilmesi [tehlikesine] karşı uyarır ve Béarn ve Cezayir'deki çalışmalarında somut bir şekilde işlediği toplumsal uzam-fiziksel uzam ilişkisini soyut bir düzlemde formüle eder. Peki bu analitik gündemi nasıl uygulamak gerekir? Bu soruyu yanıtlamak için Bourdieu'nün kent öğrencilerini uyarlamaya davet ettiği araştırma edimi ilkelerine dönmemiz gerek.

Bourdieu'yü İşe Koşmanın Kesişen İlkeleri

Her hangi bir araştırma alanında faydalanmak için Bourdieu'yü "kesip dilimlemenin" çok sayıda yolu bulunuyor; kent ve mekan öğrencileri için de Bourdieu'nün temel eserleri hakkında kaleme alınmış çok sayıda standartlaşmış giriş ve rutinleşmiş özet mevcut (örneğin, Painter 2000, Cresswell 2002, Webster 2010, Fogle 2011, Lipunner 2012).¹⁴ Başka bir çalışmada "Neoliberal Kentte Marjinalite, Etnisite ve Ceza" (Wacquant 2014) arasındaki üçlü bağlantının incelenmesinde habitus, toplumsal uzam, bürokratik alan ve sembolik iktidar [kavramlarının] nasıl kullanılabileceğini ayrıntılı bir şekilde tartıştım. Bu kavramlar arasındaki analitik iş bölümününün taslağını çizip, yeni kavramları biçimlendirmede nasıl faydalanılabileceklerini gösterdim. Burada Bourdieu'nün araştırma edimlerinin altında yatan ve ona can veren dört kesişen ilkeye ışık tutmayı amaçlıyorum. [A]celeci okuyucunun gözünden kaçmaya teşne olan bu ilkeler, Bourdieu metinlerini doğru bir şekilde yorumlamayı sağlamanın ötesinde kent araştırmalarına verimli bir şekilde rehberlik edebilirler. Akılda kalmasını kolaylaştırmak için bu dört ilkeyi Bourdieu'nün düşüncesinin temelinde yer alan beş yazarla ilişkilendiriyorum: Bachelard, Weber, Leibniz – Durkheim ve Cassirer.¹⁵ Ayrıca, Bourdieu'cü kent araştırmacılarının kaçınmak için özen göstermeleri gereken üç bağlantılı tuzağa işaret ediyorum: (araştırmayı başlaması gereken yerde sonlandı-

¹⁴ Bourdieu'nün temel kuramları hakkındaki bu pedagojik kapsüller (ki her zaman yazarın kendi diline çevrilmiş birkaç temel yayınlı kısıtlıdır) tipik bir şekilde Bourdieu külliyyatının büyük bölümünü gözden kaçırlar, disipline özgü ön yargılardan muzdariptirler ve bu kuramların pratik araştırma dizaynlarına ve uygulamalarına nasıl dönüştürüleceğini nadiren gösterirler.

¹⁵ Bu isimlerin standart Bourdieu sunumlarının "olağan şüphelileri" arasında yer almaması, Bourdieu'nün çalışmalarının gerçek esin kaynakları ve içsel teşkiliyle, kopuk ve mistikleştirilmiş okumaların yıllar içinde ürettiği Bourdieu imajı arasındaki derin uçurumun göstergesidir.

ran) kavram fetişizmi, makbul akademik dil olduğu için Bourdieücü konuşma tahriki ve uyarlayarak kullanmak daha üretkenken kuramsal çerçeveyi bir bütün olarak dayatmak.

1. *Bachelard Uğrağı*: Kabul görmüş analiz kategorilerini sorgulamak, önümüze hazır olarak sunulmuş sorunsalları yapı sökümüne uğratmak ve ampirik araştırmalar için halk dilini de kapsayan fakat ondan keskin biçimde ayrılan sağlam kavramlar üretebilmek için (gündelik, siyasi ve akademik) yaygın kanaatlerden kopuş (Wacquant 2002). Bu, Bourdieu'nün hocaları Gaston Bachelard ve Georges Canguilhem tarafından geliştirilip Bourdieu tarafından doğa ve yaşam bilimlerinden sosyal bilimlere nakledilen bilim felsefesinin, "tarihsel epistemolojinin", en önemli öğretisi olan *epistemolojik kopuş ve ihtiyat* ilkesinin apaçık bir uygulamasından başka bir şey değildir (Bourdieu vd. 1968, Bourdieu 2001; bu akımın özlü bir profili için bkz. Rheinberger 2010). Bu çoğu zaman görev icabı önemsenmeyen ya da atlanan bir araştırma uğrağıdır: Kent araştırmalarının çoğu alanında, kent yönetiminin, siyasetçilerin, gazetecilerin veya akademisyenlerin terminolojisi, soruları ve endişeleri [sorgusuz sualsiz] kabul edilir. [H]albuki yapılması gereken, araştırma nesnesinin analizine bu terminolojiyi, soruları ve endişeleri eklemekle beraber gelen tarihsel bilinçdışını ve toplumsal ön yargıları tespit edip etkisizleştirmektir. Bachelard'ın (1934, s. 26) uyardığı gibi "[b]ilimsel akıl, nasıl formüle edebileceğimizi bilmediğimiz, anlayamadığımız sorular hakkında fikir sahibi olmayı yasaklar. Hepsinden öte, nasıl soru sorulacağına bilinmesi gerekir."

2. *Weber Uğrağı*: Faili (habitus kavramı aracılığıyla), dünyayı (alana kaynaklık eden toplumsal uzam kavramı aracılığıyla) ve araştırmacının yöntemini ve kategorilerini (epistemik düşünümSELLİK) *üçlü bir tarihselleştirmeye* tabi tutmak. Bu ilke, her ne kadar Bourdieu'nün ilişkiselliğine tamamen yabancı bir analitik bireysellik ile iç içe geçmiş olsa da, anlamı ve yöntemi itibarıyla en yakın ifadesini Max Weber'in çalışmalarında bulan, Bourdieu'nün radikal tarihselci ve çatışmacı toplumsal eylem, yapı ve bilgi vizyonunu yansıtır (Bourdieu [2000] 2011). Her iki yazarda da, tahakküm toplumsal hayata derin bir şekilde yayılmıştır ve ekonomik temele indirgenemeyecek kadar çoklu formlara bürünmüştür. [D]ahası, tahakküm her zaman kendisini ilişki formunda işleyecek sembolik otoritelerin aracılığına ihtiyaç duyar ki bu da Weber'i (1958) meşruiyete, Bourdieu'yü de sabitfikrin toplumsal üretimine odaklanmaya it-

miştir.¹⁶ Dolayısıyla, kent kümeleri, kategorileri ve eylemleri uzun erimli (*longue durée*) seküler makro yapılardan, orta-düzyer tempodaki siyasi ve kurumsal devinimlere ve zemin düzeyindeki kişilerin kısa vadeli fenomenolojik ufuklarına kadar çoklu zamansallıklarda verilen mücadelelerin ürünü, silahı ve mükafatı olarak görülmelidir. Bu ilke, Bourdieücü çalışmalarda bile (bkz. Harding ve Blokland 2014: 129-130) işlenen bayat bir akademik masalla, “yeniden üretim kuramcısı olarak Bourdieu” anlamıyla, çelişir; fakat, Bourdieu'nün açık öğretilerini ve günümüze ulaşan bilimsel edimlerini net bir şekilde ifade eder (Bourdieu ve Wacquant 1992, Wacquant 2017a).

3. *Leibnizci-Durkheimci Uğrak*: Sembolik uzam (kişilerin dünyayı bilişsel ve zihinsel olarak inşa etmelerine rehberlik eden zihinsel sınıflandırmalar şebekesi), toplumsal uzam (sermayelerin ya da toplumsal olarak etkin niteliklerin (*asset*) dalgalanan dağılımı) ve fiziksel uzam (mekanda ki ya da mekan dolayımı soyut ve somut ürünlere sahip olmak için verilen rekabetten doğan inşa edilmiş çevre) arasındaki karşılıklı müteakibiyetin, yer değışikliklerinin ve tahribatın izini sürmek için başvuru olan *topolojik akıl yürütme biçimi*. “Toplumsal uzam, az ya da çok şekli bozulmuş biçimde, failerin ve eşyanın belirli tanzimi görünümünde kendisini yeniden tercüme etme eğiliminde olduğundan bu düşünce tarzı kaçınılmazdır. Buradan da şu sonuç çıkar; toplumsal uzamdaki tüm ayrımlar ve farklılıklar (yüksek/alçak, sol/sağ gibi) şeyleşmiş toplumsal uzamda, yani sahiplenilmiş fiziksel uzamda hem somut hem de sembolik bir karşılığa sahiptir” (Bourdieu 1997: 162). Bu ilke, Bourdieu düşüncesinin, temeli erken dönemde büyük bir hevesle yapılmış Gottfried Wilhelm Leibniz (Pascal'ın geometri perspektifine tepki olarak gelişen Leibniz'in analizi, Bourdieu'nün genişletmeyi dilediği tekçi akılcılığı örneklendirir)¹⁷ okumalarına dayanan, *geometrik* cüzüyle, Durkheim ve Mauss'un

¹⁶ (Marx'ın tarihsel ve ilişkisel yaklaşımına rağmen) burada Bourdieu'nün fikrinsel temelini Marx'tan ziyade Weber'in teşkil etmesi bu sebeptendir. *Ekonomi ve Toplum*'un yazarı gibi, Bourdieu de, yönelimsel mantığa sahip yeni-Hegelci tarih anlayışını ve köken arayışını ifade eden ekonomik belirlemeyi reddeder. Bourdieu net bir biçimde, felsefeyi “bilimsel bir olguya” başlayıp biten bir ödev olarak gören ve sonu gelmeyen sentetik bir süreç olarak bilginin genetik anlayışını benimsemiş yeni-Kantçı çizgidedir (bu metafizik karşıtı Kant yaklaşımı Georg Simmel'in tavsiyesi üzerine Cassirer'in dahil olduğu ve Windelband ve Rickert'in eserleri aracılığıyla Weber'i etkilemiş, Baden'deki yeni-Kantçı okula rakip olan Marburg Okulu'nda gelişmiştir).

¹⁷ Weik (2010) Leibniz ve Bourdieu arasındaki benzerlikleri ve yakınlıkları vurgulamakta haklıdır: Dünyayı teşkil eden yaratıcı güç Leibniz'de Tanrı'yken Bourdieu'de tarihin

(1901) fiziksel [mekansal] tabanla, sosyal grupların düzeni ve kendilerini ve dünyayı görmelerine aracılık eden “sınıflandırma biçimleri” arasındaki mütakabiliyet formülasyonuna dayanan *morfolojik* damarının kesiminde yer alır.

4. *Cassirer Uğrağı*: *Sembolik yapıların*, bir taraftan habitusu teşkil eden öznel eğilimler seti ([bilişsel] kategoriler, beceriler ve arzular) diğer taraftan ise kurumlardan oluşan *konumların* nesnel ağı üzerindeki iki boyutlu teşkil edici gücünü tanımak ve derinlemesine incelemek. Ernst Cassirer’in (1948) genetik “sembolik formlar felsefesi” Bourdieu’nün çalışmalarının merkezinde ve doruk noktasında yer alan sembolik iktidar kavramının temel esin kaynağını oluşturur – fakat sembolik iktidar kavramı eksik ve kullanışsız “habitus, sermaye, alan” üçlemesinde somutlaşan geleneksel Bourdieu okumalarında çoğu zaman görmezden gelinir (Wacquant 2017a). İnsan türü, fiziksel evrenle katı bir gerçeklik olarak değil de (Cassirer’in dil, mit, din, sanat ve bilim tasnifinde somutlaşan) semboller aracılığıyla karşılaştığından, kentin olabilecek en nesnel bilimsel incelemesi, failerin dünyayı biçimlendirip anlamlandırmalarına aracılık eden rakip sınıflandırıcı şablonları ister istemez hesaba katmalıdır. Toplumsal dünya çok sayıdaki bakış açısı aracılığıyla inşa edilip deneyimlenebileceği için, sembolik sistemler, “dünyanın hakim bakış açısını üretip dayatmak adına verilen mücadelelerde kullanılan silahlardır” (Bourdieu [1982] 1990: 159). Kentsel mekana uygulandığında, bu ilke, belirli bir mahalde konumlanmış, yaşanan bir gerçeklik olarak, kent hayatının fenomenolojisini hesaba katmaktan fazlasını gerektirir. Sembolik otoritelerin (dini, siyasi, yasal, gazeteciliğe özgü, sanatsal, akademik ve bilimsel) metropoliste yoğunlaştığı koşullarda, *mantıksal kümeleme (consequential categorization)* gerçekliğin muhafaza edilmesinde ya da dönüştürülmesinde güçlü bir eksen teşkil ettiğinden, kentteki insanların, nesnelere, etkinliklerin ve mekanların adlandırılmasına aracılık eden sözcüklerin de hesaba katılması gerekir.¹⁸

kendisidir. İki düşünür arasındaki güçlü bağların kaynağı ilişkisel uzam felsefesiyle, Weik habitus kavramı üzerinde durur (Leibniz’in bakış açısı için bkz. De Risi 2007). Cassirer’in (1902) ilk kitabının da Leibniz düşüncesinin felsefi bağlamı üzerine olduğunu da burada zikretmekte fayda var.

¹⁸ Kent gerçekliğini sembolik rolleri aracılığıyla biçimlendiren unsurlar, özellikle kentsel mekanın çeperi ve dibindeki toplumsal ve ahlaki olarak lanetlenmiş bölgelerde hızla yayılmakla birlikte, üretim, yayılım ve tüketim şebekelerinin bütün kente yayıldığı bölgesel damgalamayla şiddetli ve belirgin bir biçime bürünür (Wacquant 2017b).

Hep birlikte ele alındığında bu dört ilke, pozitivism, realizm ve hermenötik gibi sosyal bilimlerde hüküm süren alternatif epistemolojilerden keskin bir şekilde ayrılan bir bilimsel yaklaşımı temsil eder. Genelleyici çözümlenin avantajıyla tarihsel örneklerin ayrıntılarına girebilmek için boş formalizmden ve kör amprisizmden kopan bu duruş, bilinçli ve aktif “nesne inşasını” temel alan araştırmaları salık verir (Bourdieu 2001). Bu ilkelerin yanında, Bourdieu'nün bilimsel edimlerinden, çalışmalarında Bourdieu'ye başvurmayı düşünen kent araştırmacılarının faydalanabileceği, üç genel uyarı çıkarılabilir. İlk olarak, *kavram fetişizminden kaçınmın*: “Gösterişçi kuramcılığın” inatçı bir karşıtı olduğu halde Bourdieu sıklıkla “kuramcı” olarak görülür. Bourdieu'nün kuramdan anladığı ampirik araştırmanın kibirli bir efendisinden ziyade, mütevazı bir hizmetçisidir. [D]ahası, kuramını ampirik araştırmayla eşgüdümlü geliştirmiştir (Bourdieu ve Wacquant 1992, ss. 29-35 ve muhtelif yerlerde). Yakın bir geçmişte *Progress in Human Geography*'de basılan makalelerin örneklendirdiği bu akademik tahribattan kaçınmak için yapılması gereken, kavramların metinsel tanımlarının arka planına inmek ve ampirik nesnelere biçimlendirmek için Bourdieu'nün kavramları nasıl birer somut araştırma işlemine dönüştürdüğüne odaklanmaktır.

İkinci olarak, *retorik tuzağından sakınmın*: İncelemelerinde hiçbir yeri olmadığı halde, sayısız yazar, araştırmalarını Bourdieu renklerinde boyuyor. Sözcükler Bourdieu'yü andırırsa da kavramlarından eser yok. Bunun kanıtı, sözü edilen araştırmalar çok sayıdaki alternatif yaklaşımlardan birini temel almış olsalardı da (ki çoğunlukla da böyledir) bulgularında ve argümanlarında bir değişikliğe rastlanamayacak olmasıdır. Bu anlamda en kötüye kullanılan, Bourdieu'ye göre kavramı karakterize eden (farklılaşma, otonomi, tekelleşme, bağlantısal örgütlenme ve prizmatik etkiler gibi) özgün niteliklerin hiç birini taşımadığı halde, arena veya saha (*domain*) kavramlarının yavan bir eş anlamlısı olarak başvuru alan kavramıdır. Gerekeceği halde Bourdieücü konuşarak, bu yazarlar retorik ve çözümlenmeyi birbirine karıştırmakla kalmazlar; Bourdieu'nün araçlarına etkin bir şekilde başvurmanın sağlayacağı kuramsal ve ampirik kazanımların da önüne geçerler. Benzeri verimsiz tınlar, güncel akademik yazında kent-bağlamı habitusun gülünç bir şekilde çoğaltılmasında görüldüğü gibi, hızla anlamsız kelime oyunlarına dönüşebilirler: “metropolis habitusu”, “uydu kent habitusu”, “soylulaşma habitusu”, “dot.com habitusu” ve en anlamsız “mini-habitus” (belki de ortaya çıkması an meselesi olan nano-habitusun önünü açıyordur); tüm

bu kullanımlar, mucitlerinin habitusun temel anlamını ve içsel teşkilini anlayamadıklarını gösterir (Wacquant 2016).¹⁹

Üçüncü olarak, incelenen ampirik bulmacanın çerçevelenip çözümlenebilmesi için son kertede kavramları bir araya getirmeden önce tikel bir kavrama başvurmanın gerçek bir karşılığı olduğunu gösterebilmek için *Bourdieu'nün kavramlarını birbirinden ayırmak* mümkün olmanın ötesinde arzulan bir şeydir. Bourdieu'nün bütün (*omni et simul*) temel kavramlarını kullanmayı salık veren Bourdieücü yazının teolojik okuması, hem Bourdieu'nün kendi tarzıyla hem de herhangi bir araştırma projesinin ilkeleriyle çelişir. Örneğin, Kabil kırsalındaki tarım topluluklarında alanlar oluşmadığından, Fransız sosyolog Cezayir çalışmalarında alanın sözünü etmeden habitus ve sembolik iktidarı kullanır (Bourdieu 1972, 1977, 1980, 2008). Bu ihtiyatlı strateji, el yordamıyla Bourdieu'nün düşünce tarzının temel kavrayışının ötesine geçmeye çalışan araştırmacılar için özellikle faydalıdır: Beş kavramı birbiriyle çelişen bir biçimde ya da sırf retorik icabı kullanmaktansa, tek kavrama analitik amaçlar doğrultusunda başvurmak daha iyidir.

Örnek vermek gerekirse, Nathan Marom'un (2014) "One Hundred Years of Spatial Distinction in Tel Aviv" (Tel Aviv'deki Mekansal Ayrımın Yüzyılı) başlıklı çalışması, Bourdieu'yü yukarıdaki üç öneriyle uyumlu bir şekilde ekonomik, etkin ve verimli kullanması itibarıyla önemlidir. Bu ihtilafli kentin bütün tarihi boyunca [sahnelediği] sosyomekansal karşıtlıkların güzergahını anlayabilmek için, Marom sadece "toplumsal uzamın fiziksel uzama dönüşümüne" odaklanır. Hem kent ekolojisi yaklaşımının yadigarı olan ayrışma sorunsalından hem de ekonomi-politik yaklaşımların sembolik sınıflandırmaların performatif gücü hakkındaki ve sınıflandırma mücadelelerine karşı körlüğünden kopmak amacıyla, (Bourdieu düşüncesinin merkezindeki düete dönüşen) toplumsal uzam ve sembolik iktidar kavramlarından zarif bir şekilde yararlanır. Bourdieu Marom'u yeni bir soru sormaya, [bu sorunun] kavramlarını tarihselleştirmeye, incelenen olgunun yeni ampirik boyutlarını ortaya koyabilmek için verileri ayrıntılı biçimde incelemeye, ve en sonunda

¹⁹ Nüfusun ve [zihinsel] kategorilerin çeşitliliği, toplumsal koşulların farklılığı ve her biri rakip algı ve beğeni şablonunu besleyen, birbiriyle bağlantılı çok sayıdaki toplumsal mikrokozmos, metropolisi teşkil eden nitelikler arasındadır. Dolayısıyla, metropolis (uçsuz bucaksız konumlar ve güzergahlar sınıflarına tekabül eden) çok sayıda birbirine rakip eğilim setleri doğurur. [Başka bir deyişle], kente özgü tek, bütünleşmiş bir habitus yoktur. Metropolis (ya da uydukent) habitusu tumturaklı olmakla birlikte boş bir Bourdieu lafazanlığından başka bir şey değildir.

Tel Aviv'deki değişen mekansal tasavvur ve ayırım ilkeleri hakkında diğer kuramsal yaklaşımların mümkün kılamayacağı çok ölçekli özgün bir yorum geliştirmeye iter. Marom'un makalesi ayrıca, Bourdieu'nün çalışmalarını örgütleyen yedi temel kavramdan (habitus, sermaye, toplumsal uzam, alan, sembolik iktidar, sabit fikir ve epistemik düşünüm-sellik) her birinin kent araştırmacıları tarafından verimli bir şekilde kullanılabileceğini, fakat bununla birlikte, en etkili ve en doğurgan kavramın tartışmasız bir şekilde *toplumsal uzam* olduğunu onaylar. [Toplumsal uzamın merkeziliği] sadece onun coğrafi bir metafora demirlemesinden kaynaklanmıyor, daha ziyade alan, beden (*corps*) ve toplumsal eylemin köklenip filizlendiği özgün ortam türü olarak aygıt (*apparatus*) gibi daha kısıtlı kavramlara kaynaklık eden "ana-kategori" olmasına dayanıyor (Wacquant 2017b). [Dahası], kuluçkalanmayı, farklılaşmayı, yayılmayı ve rakip sermaye türlerinin birikimini teşvik eden bir ortam olarak kent, toplumsal uzamla "doğal uyum" içindedir.²⁰

Uygulamalar: Bourdieücü Kente Sayısız Patikalar

Bourdieu'nün kent çalışmalarına yakınlığını gösterip, çalışmalarını harekete geçiren ilkeleri açıklığa kavuşturduktan sonra somut uygulamalara geçebiliriz. Kent yöneticileri için nadiren bir "toplumsal sorun" teşkil ettiğinden ve sosyologlar öteden beri madun toplumsal kategoriler ve bölgeler için romantik bir aşk beslediklerinden, kent araştırmacıları istikrarlı bir şekilde zenginlik, iktidar ve ayrıcalık bölgelerini görmezden geldiler.²¹ Bu boşluğu, yirmi yılı kentsel eşitsizliğin tepedeki üretim ve

²⁰ Aslında toplumsal uzam, hem Bourdieu'yü mevcut kent kuramlarından ayıran hem de kent kuramlarının (Chicago Okulu tarzı ekoloji ve etnografi, ekonomi politik, postkolonyal kentçilik, montaj kuramı, gezegensel kentçilik ve kentsel alan bağları yaklaşımı gibi) merkezindeki boşluğu dolduran bir kategoridir.

²¹ Popülist egzotizmin beslediği bu özgün miyopluk kısa süre önce Oxford University Press (Duneier, Kasinitz ve Murpy 2014) tarafından basılan devasa *Urban Ethnography Reader* tarafından örneklendirilir: 900 sayfa boyunca tek bir üst sınıf mekan, kurum ve eylem incelemesine rastlanmaz. "Belediye Sarayı" ve "burjuvazi" gibi kavramlar bir kere bile geçmez; "üst sınıf" terimi tesadüfen yarım düzineden az defa kullanılır; 52 bölümden 39'u net bir şekilde mağduriyet bölgelerindeki madun sınıf ve etnisitelere odaklanır; derlemenin yarısından fazlasına tekabül eden 27 bölüm Amerikan "kent merkezindeki" yoksul siyahlara vakfedilmiştir. Bu bakışın ürettiği metropolis harabelerle, sapkınlarla ve sorunlu siyahlarla (hatta güvercincilerle) doludur, fakat enteresan bir şekilde kurumlar, meslekler, siyasetçiler, hukukçular, soylu aileler, emlakçılar, bürokratlar, din görevlileri, gazeteciler ve bilim insanları yoktur. Bu türün tipik bir özelliği olduğu üzere, bu hacimli

dağılım mekanizmalarının incelenmesine vakfeden (Fransız meslektaşları kadar çok satan kitaplarının geniş okuyucu kitlesi tarafından da tanındıkları isimleriyle) “Pinçonlar”dan daha fazla dolduran olmadı (Pinçon ve Pinçon-Charlot 1989, 1992, 1996, 2010).

“**Class Power and Power over Space**” [Sınıf İktidarı ve Mekan Üzerindeki İktidar] (Pinçon ve Pinçon-Charlot 2017) başlıklı makalelerinde Fransa’nın yüksek burjuvazisinin (ve ayakta kalan aristokrasisinin) mekan kontrolündeki ve mekanı biçimlendirme kapasitesindeki üstünlüklerini yerli yerine oturtabilmek için [bu konuyu işleyen çok sayıdaki] kitaplarının sentezini sunarlar. Bourdieu’nün (2015) *Ayrım*’daki toplumsal uzam, sınıf oluşumu ve kültürel eylem modelini fiziksel uzamı kapsayacak biçimde genişleterek, hakim sınıfın kendilerine mahsus bölgelerdeki tercih edilmiş yalıtılmışlığının, iktidarlarının açık bir temeli olduğunu ortaya koyarlar. Bu ayrıştırıcı yalıtılmışlık, katı sınıf sınırları inşa eden, özel okullarla benzer bir işlevi yerine getiren sosyete baloları ve sosyal kulüpler gibi, gruba özgü kurumlar tarafından güçlendirilir. Fakat bu durumda sınıf iktidarının mekansal temelleri kenti aşar: Paris’teki evlerinin dışında, üst sınıf hanedanlıklar, Pinçon’ların da saha araştırmaları sırasında dağ bisikleti sürerek katıldığı, at sırtında ava çıkmak gibi ritüelleşmiş eylemler aracılığıyla onları alt sınıflarla ilişkilendirerek paternalistik sosyallik türleri geliştirdikleri taşrada (kale ya da malikane gibi) aile mülküne sahiptir (Pinçon ve Pinçon-Charlot 1993 ve 2005). Yüksek burjuvazinin kendine ayırdığı mekanlar, öznelliklerini biçimlendirip, varisleri mirasın korunup değerlendirilmesi hususunda eğittikleri toplumsal yeniden üretimin ana eksenidir. Pinçon ve Pinçon bu makalelerinde kentsel yoksulluk araştırmacılarında bir takıntıya dönüşen “*mahalle etkisinin*” kentsel düzenin dibinden ziyade zirvesinde etkin ve üretken olduğunu ileri sürüyorlar ve böylelikle de Bourdieu’nün uzam, mekan ve eşitsizlik çalışmalarında nasıl toptan bir değişimi teşvik ettiğini gösteriyorlar.

Bu üçleme, Virgílio Borges Pereira’nın (2017) Porto’nun tüm mahallelerindeki sosyal ilişkileri ve kültürel eylemleri araştırmak için Bourdieu’nün *Ayrım*’daki toplumsal uzam ve sembolik iktidar modelini genişlettiği, çığır açıcı kitabı *Classes e Culturas de Classe das Famílias Portuenses*’in üzerine inşa ettiği “**Urban Distinctions: Class, Culture, and Socia-**

incelemede, yabancı ülkelerde ve farklı disiplinlerde geliştirilmiş zengin kent araştırmaları geleneklerinden habersiz olduğundan, ABD dışından tek bir yazara ya da bölüme yer verilmemiştir ve yazarlar arasında sadece iki antropolog yer almaktadır.

bility in Porto" [Kentsel Ayrımlar: Porto'da Sınıf, Kültür ve Sosyallik] makalesinin de merkezindedir. Pereira, kentin toplumsal uzamının fiziksel uzam üzerindeki çok boyutlu haritasını çıkarabilmek için Bourdieu'nün özgün metodolojisi olan çoklu mütekabiliyet analizini saha gözlemleriyle birleştirir. Kentlilerin sermaye hacimleri ve karmalarında ki farklılıkların, kültürel tüketimin kitap ve televizyondan, tatile, açık hava etkinliklerine, sanatsal ve dini aktivitelere kadar uzanan çeşitli alanlarında toplumsal konum, eğilim ve konum alışlar arasındaki kalıplaşmış ilişkilerin altında yattığını tespit eder. Bourdieu'nün 1970'ler Fransa'sında geliştirdiği ve "ayrım, gösteriş ve ihtiyaç" üçlemesinin özetlediği, üç katmanlı, dikey "hayat tarzı kümeleri" otuz yıl sonra Porto'da geçerlidir. Daha önemlisi, kentteki işçi sınıfının direniş ruhu, sosyal ayrışma ve negatif bireycilikle yıpranırken, ekonomik ve kültürel sermayenin kesişen dağılımından kaynaklanan, burjuvazi ve küçük burjuvazi arasındaki yatay karşıtlık Portekiz'de de kendini gösterir. Pereira Porto çalışmasıyla hem bir metropolisteki toplumsal, sembolik ve fiziksel uzamı açık bir şekilde haritalandırır hem de Bourdieu'nün modelinin Fransız toplumuna özgü olduğuna yönelik yaygın bir eleştiriye de ampirik olarak kuvvetli bir biçimde çürütür.²²

Pinçonlar gibi Mike Savage ve Laurie Hanquinet (2017) de kuş bakışıyla Londra ve Brüksel'in karşılaştırmalı bir profilini çizerek metropoliste yükselen kültürel sermayeyi gözler önüne sererler. Bu, kültürel otoritenin ulusal formlarından farkını belirtmek için Ghassan Hage'ye (1998) atıfla kullandıkları "kozmpolit kültürel sermaye" birikimindeki belirginleşmeye dikkat çeken bir "büyük kent etkisi" hikayesidir. Belçika ve Birleşik Krallık'ta yürütülmüş büyük çaplı bir nicel araştırmaya dayanarak Savage ve Hanquinet, "etkinliğe, katılıma ve çağdaş kültürel etkinliklerin yoğun formlarına değer biçtiği" sürece sanat ve yaşam ayrımını aşındırarak fiziksel alt yapısından yalıtılmış, düşünce temelli Kantçı estetiğe dayanan yüksek kültürün geleneksel hakimiyetine meydan okuyan, kültürel tercih ve yeterliliğin bu yeni türünün yükselişini ortaya koyar. Bu kültürel kaymanın toplumsal ayrımlarda bir aşınmaya işaret etmediğini vurgularlar. [D]aha ziyade toplumsal ayrımların, genç profesyonelleri çekip yeni tüketim ve eğlence kalıplarını teşvik eden elit üniversiteleri, spor merkezleri ve soylulaştırılmış mahalleleriyle büyük kent mer-

²² Bu eleştiriye karşı Bourdieu'nün (1991) cevabı için bkz.: "Introduction to a Japanese Reading of Distinction."

kezlerinde kök salmış yeni eksenleri etrafındaki işleyişlerine [ışık tutarlar]. Kentsel altyapıyla değişen kültürel formları ilişkilendirerek, Savage ve Hanquinet kentteki kültürel otoritenin değişen coğrafyasını açığa çıkarmak için Bourdieu'yu harekete geçirir.²³

Sylvie Tissot daha önce gerçekleştirdiği iki araştırma projesinden (Tissot 2007 ve 2011) yola çıkarak Bourdieu'nün atama mücadeleleri üzerine yaptığı vurgunun, hızla dönüşen çağdaş kent manzarasının analizinde taşıdığı değeri gösterir. **“Categorizing Neighborhoods”** [Mahalleleri Sınıflandırmak] (Tissot 2017) Atlantik'in iki yakasına uzanarak, mekansal etiketlemenin kentsel hiyerarşinin hem dibinde hem de zirvesinde nasıl icat edildiğini, yayıldığını ve etki ürettiğini inceler. Araştırmanın Fransız yakasında, Paris'teki devlet görevlilerinin uydurduğu “risk altındaki ya da hassas bölge” kategorisi, geç 1980'lerden sonra bir toplumsal sorun olan yoğunlaşmış işsizlik ve güvencesizliği konut tasarımı ve kent erişiminden oluşan mekansal bir soruna dönüştürerek kent çeperini etkin bir şekilde biçimlendiren kent siyasetini çerçeveleyip biçimlendirmeye hizmet eder. Araştırmanın Birleşik Devletler yakasında ise, emlakçılar ve belediyeye ittifak halindeki yeni yerleşen beyazların dillendirdiği, bir pazarlama terimi olan “tarihsel” veya “miras mahalle” kavramı Boston'un güney ucunda “çeşitlilik” etiketi altında yürütülen soylulaştırmanın önünü açarak meşrulaştırır. Buradaki siyasi ironi Atlantik'in her iki ucunda da alt sınıfları mağdur eden bu yeni kent söyleminin ilerici devlet profesyonelleri ve siyasetçiler tarafından desteklenmesidir. Bütün bunlar bize, kentin coğrafi unsurlarını bölümlemek ve temsil etmek için kullanılan sözcüklerin etkisiz ya da boş olmadığını²⁴ ve “şeylere hayat

²³ Bu noktada analitik bir uyarı: Kültürel sermayeyi “yüksek” kültürle veya “yüksek statülü kültürel ürünlerle” eşitleyen ve böylelikle ampirik farklılaşmayla kavramsal değişikliği birbirine karıştıran Bourdieu kuramının özcü yanlış okumalarından kaynaklanan sermaye türlerinin kontrolsüz çoğaltılmasına karşı dikkatli olunmalı. Bir kültürel kapasite, nesne ya da ünvan asla kendiliğinden kültürel sermaye değildir; ancak kolektif bir inanç meydana getirip, değer gördüğü ve çıkar ürettiği *belirli bir eylem arenasıyla ilişkisi itibarıyla* kültürel sermayeye dönüşebilir. Örneğin, klasik müzik aşkı ve sanat tarihi uzmanlığı okul sisteminde ve orta ve üst sınıf çevrelerinde kültürel sermayedir fakat işçi sınıfı ailelerinin gündelik hayat çevresinde değildir. Aynı şekilde, fiziksel şiddete başvurmak ya da direnmek sokakların suç dünyasında bedenselleşmiş kültürel sermayeyken, bir firmada ya da üniversite kampüsünde değildir. Birbiriyle alakasız sosyolojik bir envanterden başka bir şey ifade etmeyen “sermaye birikimi” retoriğine karşı Neveu'nun (2013) uyarıları okunabilir.

²⁴ Boşaltılmış ve küçük görülen bölgeler için kullanılan “yaratıcı kentler”, “varoşlar”, “köy”, “rönesans”, “miras ve çeşitlilik”, ve (anti) “getto” gibi etiketlerden oluşan kent

veren sözcüklerin toplumsal üretim ve alımlanma koşullarını" (Bourdieu 1990, s. 328) aydınlatmanın güçlü bir kentsel eşitsizlik sosyolojisinin ayrılmaz bir parçası olduğunu hatırlatmak için yeterlidir.

Son olarak, "**Heavy is the House**" başlıklı makalesinde Desmond (2017) Birleşik Devletler'deki yoksulların omuzlarına hem gelirlerinin azalması hem de hükümetin dar gelirli için konut desteğini kısmasının sonucunda bindirilen kira yükünü ele almak için Bourdieu'nün kente göç eden Cezayirli alt-proleterleri incelediği erken dönem çalışmasını Fransa'da müstakil ev piyasasının siyasi üretimini incelediği geç dönem çalışmasıyla birleştirir. Desmond barınmanın yoksulların yaşam stratejindeki merkezi önemiyle Amerikan kent sosyolojisinin konut sorununu işlemede ve yaygınlaşan mahalle tahliyelerinin şiddetli yoksulluğun yeniden üretiminde oynadığı rolü kabul etmekte gösterdiği istikrarlı başarısızlık arasındaki kopukluğu gözler önüne serer (Desmond 2012). Bu kopukluğu gidermek için barınmayı mekan, iş, para ve iktidar gibi metropolisi biçimlendiren daha geniş mücadele damarlarının içine yerleştirmek gerekir. Desmond, ev sahiplerini bankalarla, kredi kuruluşlarıyla ve emlakçılarla giderek yükselen ilişkileri içinde ve de kiracılarıyla hem maddi hem de ahlaki olarak giderek kötüleşen ilişkileri içinde incelemek gerektiğini savunur (Milwaukee'deki tahliyelerin etnografisini yaptığı araştırmada da bunu inceler, Desmond 2016). Desmond, yerel, bölgesel ve ulusal düzeydeki bürokratik alanla ev sahiplerinin farklılaşmış dünyaları arasındaki bağlantının ve bunun kentsel düzenin dibindekiler için konut üretimini, tahsisini ve istikrarının nasıl etkilediğinin izlerini sürmeyi önerir. Kısacası, barınmayı ampirik bir nesne statüsüne çıkarabilmek için, sınıflandırma ve tabakalaşmanın üretimi, mahali ve hedefi olarak kentin kuramsal modelini yeniden ele almayı gerektirir.

Burada bir araya getirilen makalelerden her biri, kent hayatının incelenen parçasının unsurları ve etkenleri üzerine yapılmış araştırmaların zenginliği ve aydınlatıcılığı itibarıyla rakipsizdir. Hep birlikte ele alındıklarında, Bourdieu'nün anahtar kavramlarının, metodolojik hamlelerinin, ampirik pusulasının ve bunlar arasındaki analitik iş bölümünün esnekliğini ve üretkenliğini gösterirler. Bourdieu'nün kent araştırmalarını nasıl canlandırıp zenginleştirerek yeniden yönlendirebileceğini gösterdikleri gibi, kenti *sembolik ayrımlar, toplumsal uzam ve inşa edilmiş çevre*

retoriğinin eleştirisi için sırasıyla bkz.: Peck (2005), Gilbert (2007), Barnes et al. (2006), Modan (2007), Boyd (2008) ve Wacquant, Slater ve Pereira (2014).

arasındaki geniş ve dinamik *ilişki* içerisinde ele alabilen *kapsamlı bir topolojik sosyal bilimin* kent araştırmalarını nasıl lağvedebileceğini de gösterirler. Bourdieu yerleşik kuramsal yaklaşımlara güçlü ve esnek bir kavram seti (habitus, sermaye, toplumsal uzam, alan, sabit fikir, sembolik iktidar ve düşününsellik) eklemekle kalmaz: Ayrıca, kenti tarihsel mücadelelerin zemini ve ödülü kılan çok sayıda sermaye türlerinin birikim, farklılaşma ve mücadele mahalli olarak yeniden kavramsallaştırmanın önünü açar.

Teşekkür

Başta, etkinliğin düzenlenmesini omuzlayan ve entelektüel olgunluğa erişmesini sağlayan Mike Savage olmak üzere York'taki "Bourdieu'yü Kente Getirmek" seminerinin tüm katılımcılarına teşekkürü borç bilirim. Makalelerin bir araya getirilmesinde sarf ettikleri emek için Simon Parker ve Liza Weinstein'a; sonsuz sabır ve sükunetleri için IJURR editörlerine teşekkürler. Bu makalenin taslağına yaptıkları yol gösterici yorum ve eleştiriler için Magan Comfort'a, Chris Hering'e, Franck Poupeau'ya ve David Showalter'a teşekkürü borç bilirim.

Kaynakça/References

- Bachelard, G. (1938). *La Formation de l'esprit scientifique: Contribution à psychanalyse de la connaissance objective*. Paris: Vrin, 1999.
- Barnes, K., Gordon, W., Nicholas, G., ve Chris G. (2006). Community and nostalgia in urban revitalization: A critique of 'urban village' and 'creative class' strategies as remedies for social 'problems'. *Australian Geographer* 37, no 3: 335-354.
- Bourdieu, P. (1958). *Sociologie de l'Algérie*. Paris: Presses Universitaires de France (tadil edilmiş çev. *The Algerians*, Boston: Beacon Press, 1962).
- Bourdieu, P. (1962). Célibat et condition paysanne. *Études rurales* 5-6 (April): 32-136. Kısaltılmış İngilizce çev.: The ball of bachelors: The crisis of the peasant society in Béarn (Cambridge: Polity Pressi [2002] 2008) ss. 7-130.
- Bourdieu, P., Alain D., Jean-Pierre R. ve Claude S. (1963). *Travail et travailleurs en Algérie*. Paris and the Hauge: Mouton.
- Bourdieu, P. ve Abdelmalek S. (1964). *Le Déracinement: La crise de l'agriculture traditionnelle en Algérie*. Paris: Minuit.
- Bourdieu, P., Jean-Claude, C. ve Jean-Claude, P. (1968). *Le Métier de sociologue: Préalables épistémologiques*. Paris and the Hauge: Mouton. (İngilizce çev.: *The Craft of Sociology*. New York: Walter De Gruyter, 1991).
- Bourdieu, P. (1972). *Esquisse d'une théorie de la pratique, précédée de trois essais d'ethnologie kabyle*. Geneva: Droz (tadil edilmiş çev. *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge: Cambridge University Press, 1977).

- Bourdieu, P. (1977). *Algérie 60: Structures temporelles et structures sociales*. Paris: Minuit (İngilizce çev.: *Algeria 1960*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1979).
- Bourdieu, P. (1979). *La distinction: Critique sociale du jugement*. Paris: Minuit (İngilizce çev.: *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge: Harvard University Press, 1984) [Türkçe çev., *Ayırım: Beğeni Yarışımının Toplumsal Eleştirisi*, Ankara: Heretik Yayınları, 2015].
- Bourdieu, P. (1980). *Le Sens pratique*. Paris: Minuit. (İngilizce çev.: *The Logic of Practice*. Cambridge: Polity Press, 1990).
- Bourdieu, P. (1982). *Ce que parler veut dire. L'économie des échanges linguistiques*. Paris: Fayard (tadil edilmiş ve genişletilmiş İngilizce çev., *Language and Symbolic Power*, Cambridge: Harvard University Press, 1991).
- Bourdieu, P. (1989). *La noblesse d'État: Grandes écoles et esprit de corps*. Paris: Minuit (İngilizce çev., *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*. Cambridge: Polity Press, 1996).
- Bourdieu, P. (1991). First lecture. Social space and symbolic space: Introduction to a Japanese reading of 'distinction'. *Poetics Today*12, no. 4: 627-638.
- Bourdieu, P. ([1991] 2017). Social Space, Symbolic Space and Appropriated Physical Space. *Paper Presented at the Russel Sage/MSH Conference on Poverty, Immigration and Urban Marginality in Advanced Societies*. Paris, Maison des Science de l'Homme, 10-11 May. (İngilizce çev.: Social space and the genesis of appropriated physical space. *International Journal of Urban and Regional Research*, basım aşamasında).
- Bourdieu, P., ve Wacquant, L. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. Chicago: The University of Chicago Press; Cambridge: Polity Press. [Türkçe çev. *Düşünümsel bir antropoloji için cevaplar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2003].
- Bourdieu, P. (1993). Effects de lieux. In Pierre Bourdieu vd., *La Misère du monde*. Paris: Seuil, ss. 123-129.
- Bourdieu, P. et al. (1993). *La misère du monde*. Paris: Seuil. (İngilizce çev. *The weight of the world: Social suffering in contemporary society*. Cambridge: Polity Press, 1999) [Türkçe çev., *Dünyanın sefaleti*. Ankara: Heretik Yayınları, 2015].
- Bourdieu, P. (1997). *Méditations pascalliennes*. Paris: Seuil. (İngilizce çev.: *Pascalian Meditations*. Cambridge: Polity Press, 2000) [Türkçe çev., *Akademik aklın eleştirisi: Pascalca düşünme çabaları*. İstanbul: Metis Yayınları, 2016].
- Bourdieu, P. ([2000] 2011). With Weber against Weber. *The Legacy of Pierre Bourdieu: Critical Essays* (içinde). Simon Susen ve Brian S. Turner (der.). ss. 111-124. London: Anthem Press.
- Bourdieu, Pierre. 2001. *Science de la science et réflexivité*. Paris: Raisons d'agir Éditions. (İngilizce çev.: *Science of Science and Reflexivity*, Cambridge: Polity Press, 2006).

- Bourdieu, Pierre. 2002. *Le Bal des célibataires: Crise de la société paysanne en Béarn*. Paris: Seuil. (İngilizce çev. *The Ball of Bachelors*. Cambridge: Polity Press, 2006) [Türkçe çev., *Bekarlar Balosu*, Ankara: DOST Kitabevi Yayınları, 2010].
- Bourdieu, P. (2008). *Esquisses algériennes*. Paris: Seuil. (İngilizce çev. *Algerian Sketches*, Cambridge: Polity Press, 2013).
- Boyd, M. R. (2008). *Jim crow nostalgia: Reconstructing race in Bronzeville*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Cassirer, E. (1902). *Leibniz' system in seinen wissenschaftlichen Grundlagen*. Marburg: Elwert.
- Cassirer, E. (1944). *An essay on man: An introduction to a philosophy of human culture*. New Haven: Yale University Press.
- Cresswell, T. (2002). Bourdieu's geographies. *Environment and Planning D: Society and Space* 20: 379-382.
- Desmond, M. (2012). Eviction and the reproduction of urban poverty. *American Journal of Sociology* 118, no. 1 (May): 88-133.
- Desmond, M. (2016). *Evicted: Poverty and profit in the American city*. New York: Crown.
- Desmond, M. (2017). Heavy is the house: Rent burden among the American urban poor. *International Journal of Urban and Regional Research*. basım aşamasında.
- De Risi, V. (2007). *Geometry and monadology: Leibniz's analysis situs and philosophy of space*. Basel: Birkhäuser.
- Duneier, M., Kasinitz, P., ve Murphy A. (2014). *The urban ethnography reader*. New York: Oxford University Press.
- Durkheim, E. ve Mauss M. (1901). De quelques formes primitives de classification: contribution à l'étude des représentations collectives." *L'Année sociologique* 6: 1-72. (İngilizce çev. *Primitive Classification*. Chicago: University of Chicago Press, 1963).
- Fogle, N. (2011). *The spatial logic of social struggle: A Bourdieuan topology*. Lexington, MA: Lexington.
- Gilbert, A. (2007). The return of the slum: Does language matter? *International Journal of Urban and Regional Research*. 31, no. 4: 697-713.
- Hage, G. (1998). *White nation: Fantasies of white supremacy in a multicultural society*. Sydney: Pluto.
- Harding, A. ve Blokland T. (2014). *Urban theory: A critical introduction to power, cities and urbanism in the 21st century*. London: Sage.
- Jazouli, A. (1992). *Les Années banlieues*. Paris: Seuil.
- Lebaron, F. ve LeRoux B. (Der.). (2015). *La méthodologie de Pierre Bourdieu en action: Espace culturel, espace social et analyse des données*. Paris: Dunod.
- Lipunner, R. (2012). Pierre Bourdieu. In Eckard (der.), *Handbuch stadtsoziologie*. Berlin: VSA Verlag.

- Marom, N. (2014). Relating a city's history and geography with Bourdieu: One hundred years of spatial distinction in Tel Aviv. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38, no. 4: 1344-1362.
- Modan, G. G. (2007). *Turf wars: Discourse, diversity and the politics of place*. Malden, MA: Blackwell.
- Neveu, E. (2013). Les sciences sociales doivent-elles accumuler les capitaux? *Revue Française de Science Politique* 63, no. 2: 337-358.
- Painter, J. (2000). Pierre Bourdieu. In Mike Crang ve Nigel Thrift (der.) *Thinking space*. London: Routledge.
- Pereira, V. B. (2005). *Classes e culturas de classe das familias portuenses*. Porto: Afrontamento.
- Pereira, V. B. (Der.) (2017). Urban distinctions: Class, culture, and sociability in Porto. *International Journal of Urban and Regional Research*.
- Pinçon, M., Pinçon-Charlot M. (1989). *Dans les beaux quartiers*. Paris: Seuil.
- Pinçon, M., Pinçon-Charlot M. (1992). *Quartiers bourgeois, quartiers d'affaires*. Paris: Payot.
- Pinçon, M., Pinçon-Charlot M. (1993). *La Chasse à courre. Ses rites et ses enjeux*. Paris: Payot.
- Pinçon, M., Pinçon-Charlot M. (1996). *Grandes fortunes: Dynasties familiales et formes de richesse en France*. Paris: Payot. (İngilizce çev. *Grand Fortunes: Dynasties and Forms of Wealth in France*, New York: Algora, 1998).
- Pinçon, M., Pinçon-Charlot M. (2005). *Voyage en grande bourgeoisie: Journal d'enquête*. Paris: PUF.
- Pinçon, M., Pinçon-Charlot M. (2010). Les ghettos du gotha (2. Baskı; ilk baskı 2007). Paris: Points/Seuil.
- Pinçon, M., Pinçon-Charlot M. (2017). Class power and power over space: How the bourgeoisie reproduces itself in the city. *International Journal of Urban and Regional Research*, basım aşamasında.
- Peck, J. (2005). Struggling with the creative class. *International Journal of Urban and Regional Research* 29, no. 4: 740-770.
- Rheinberger, H.-J. (2010). *On historicizing epistemology: An essay*. Stanford: Stanford University Press.
- Ripoll, F. (2013). Quelle dimension spatiale des structures sociales chez Bourdieu? Localisations résidentielles et jeux d'échelles dans La Distinction. ss. 365-377 Philip Coulangeon ve Julien Duval (der.) *Trente ans après "La Distinction" de Pierre Bourdieu*. Paris: La Découverte.
- Rosenlund, L. (2009). *Exploring the city with Bourdieu: Applying Pierre Bourdieu's theories and methods to study the community*. Berlin: VDM Publishing.
- Savage, M. (2011). The lost urban sociology of Pierre Bourdieu. ss. 511-520 *The Blackwell companion to the city* (içinde). Gary Bridge ve Sophie Watson (der.). Cambridge: Blackwell.

- Savage, M., Hanquinet, L. (2017). Emerging cultural capital in the metropolis: Profiling London and Brussels. *International Journal of Urban and Regional Research*, basım aşamasında.
- Storper, M., Scott A. J. (2016). Current debates in theory: A critical assessment." *Urban Studies* 53, no. 6: 1114-1136.
- Tissot, S. (2007). *L'État et les quartiers. Enquête sur une catégorie de l'action publique*. Paris: Seuil.
- Tissot, S. (2011). *De bons voisins: Enquête dans un quartier de la bourgeoisie progressiste*. Paris: Raisons d'agir éditions.
- Tissot, S. (2017). Categorizing neighborhoods: The invention of 'Sensitive areas' in France and 'Heritage districts' in the United States. *International Journal of Urban and Regional Research*, basım aşamasında.
- Wacquant, L. (2002). Scrutinizing the street: Poverty, morality, and the pitfalls of urban ethnography. *American Journal of Sociology* 107-6 (May): 1468-1532.
- Wacquant, L. (2004). Following Pierre Bourdieu into the field. *Ethnography* 5, no. 4 (December): 387-414.
- Wacquant, L. (2008). *Urban outcasts: A comparative sociology of advanced marginality*. Cambridge: Polity Press.
- Wacquant, L. (2013). Symbolic power and group-making: On Bourdieu's reframing of class. *Journal of Classical Sociology* 13, no. 2 (May): 274-291.
- Wacquant, L. (2014). Marginality, ethnicity and penalty in the neoliberal city: An analytic cartography. *Ethnic & Racial Studies* 37, no. 10 (symposium with responses from Andy Clarno, Michael Dawson, Matt Desmond, Amy Lerman, Mara Loveman, Douglas Massey, Dorothy Roberts, Robert Sampson, William Julius Wilson, Andreas Wimmer): 1687-1711.
- Wacquant, L. (2015). Revisiting territories of relegation: Class, ethnicity and the state in the making of advanced marginality. *Urban Studies Journal* 53, no. 6 (symposium with responses by Nicole Marwell, Janos Ladanyi, Troels Schultz Larsen, Orlando Patterson, and Emma Shaw Crane): 1077-1088.
- Wacquant, L. (2016). A concise genealogy and anatomy of habitus. *The Sociological Review* 64, no.1: 64-72.
- Wacquant, L. (2017a). Practice and symbolic power in Bourdieu: The view from Berkeley. *Journal of Classical Sociology* 17, no. 1 (February): 55-69.
- Wacquant, L. (2017b). *The two faces of the ghetto*. Cambridge: Polity Press.
- Wacquant, L., Slater, T., ve Pereira, V. (2014). Territorial stigmatization in action. *Special Issue of Environment & Planning A* 46, no. 6 (June): 1270-1280.
- Weber, M. (1958). *From Max Weber: Essays in sociology*. H. H. Gerth ve C. Wright Mills (der.). New York: Oxford University Press.
- Webster, H. (2010). *Bourdieu for architects*. London: Routledge.
- Weik, E. (2010). Research note: Bourdieu and Leibniz: Mediated dualisms. *The Sociological Review* 58, no. 3: 486-496.
- Wirth, L. (1938). Urbanism as a way of life. *American Journal of Sociology* 44, no. 1 (July): 1-24.

Loïc Wacquant Berkeley'deki California Üniversitesi kampüsünde sosyoloji profesörü ve Paris'teki Avrupa Sosyoloji Merkezi'nde araştırmacıdır. Temel ilgi alanları, kentsel marjinallik, ceza, bedensellik ve toplum kuramıdır. MacArthur Ödülü'nü kazanan Wacquant'ın yirmiden fazla dile tercüme edilmiş kitaplarından bazıları şunlardır: *Body and Soul: Notebooks of An Apprentice Boxer* (2004, yeni genişletilmiş baskı, 2016), *The Two Faces of the Ghetto* (2016), ve *Tracking the Penal State* (2016). Daha fazla bilgi için yazarın kişisel internet sitesi olan loicwacquant.net'i ziyaret edebilirsiniz.

Loïc Wacquant is professor of sociology at the University of California, Berkeley, and researcher at the Centre de sociologie européenne, Paris. His interests include urban marginality, penality, carnality, and social theory. A MacArthur Prize Fellow, his books have been translated in two dozen languages and include *Body and Soul: Notebooks of An Apprentice Boxer* (2004, new expanded edition, 2016), *The Two Faces of the Ghetto* (2016), and *Tracking the Penal State* (2016). For more information, see loicwacquant.net.